

International
SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:37
sssjournal.com

pp.3076-3088
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 20/05/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 25/06/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 25.06.2019

SURİYELİLERİN GÖÇ, VATANDAŞLIK, GERİ DÖNÜŞ EĞİLİMLERİ VE EKONOMİK ETKİLERİ: SİİRT ÜNİVERSİTESİ SURİYE KÖKENLİ ÖĞRENCİLER ÖRNEĞİ

ECONOMICAL IMPACTS OF MIGRATION, CITIZENSHIP, RETURN TENDENCIES OF SYRIANS: THE CASE OF SYRIAN ORIGIN STUDENTS AT SİIRT UNIVERSITY

Dr. Arif GÜLLER

Siirt Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, Siirt/TÜRKİYE
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0291-2359>

Dr. Yusuf ASLAN

Siirt Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi Bölümü, Siirt/TÜRKİYE
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8284-376X>

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.j.1537>

Reference : Güller, A. & Aslan, Y. (2019). "Suriyelilerin Göç, Vatandaşlık, Geri Dönüş Eğilimleri ve Ekonomik Etkileri: Siirt Üniversitesi Suriye Kökenli Öğrenciler Örneği", *International Social Sciences Studies Journal*, 5(37):3076-3088.

ÖZ

Suriye'de yaşanan çatışmaların uzun sürmesi, 21. yüzyılın en büyük uluslararası sınır aşan kitlesel nüfus hareketine neden olmuştur. Bu büyük göç hareketinde de komşu ülkeler ilk hedef haline gelmiştir. Türkiye, pek çok nedenden ötürü Suriyeli göçmenlere karşı açık kapı politikası izlemiştir. Bu politika sonucunda da dünyada en çok Suriyeli göçmene ev sahipliği yapan dolayısıyla da en çok maliyete katlanan ülke olmuştur. Suriye'de yaşanan sorunun kısa vadede çözüleceğine dair en küçük bir belirti dahi görülmemektedir. Bu da göçmenlerin Türkiye'de kalma süresinin uzayacağını ifade etmektedir. Göçmenler için ev sahibi ülkede kalma süresinin uzaması geri dönme isteğini azaltabilir. Hatta ev sahibi ülkede doğan çocuklar için vatandaşı olunan ülke herhangi bir ülkeden farklı bir anlam ifade etmeyebilir. Bu da göçmenlerin ev sahibi ülkede kalıcı olmasına, gönüllü olarak ülkelerine geri dönmek istememelerine neden olabilir. Göçmenlerin kalıcı olması ise ev sahibi ülkede ciddi sosyo-ekonomik sorunlara sebep olabilir. Çalışmada, üniversite ölçeğinde Suriye kökenli öğrencilerin göç, vatandaşlık, geri dönüş eğilimleri ve bu eğilimlerin ekonomik etkileri incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suriye, göç, vatandaşlık ve geri dönüş eğilimi, ekonomik etki

ABSTRACT

Lasting too long the Syria conflict has caused the biggest international mass population movement in the 21st century. In this mass migration movement the neighbouring countries have become the destination. Turkey has followed an open door policy due to many reasons. As the result of this policy, Turkey has become the host of the biggest Syrian migrant population and this has caused Turkey to be the biggest bearer of the related costs. There is no sign of conflict in Syria ending anytime soon. And this means that the residence time of the migrants in Turkey will become longer. For migrants, this might mean a lowered tendency to return. For migrant children who were born in Turkey, this may even mean they become indifferent to their country of origin. This might lead to migrants to become permanent residents in their host country and might create an unwillingness to return to their home country. And migrants becoming permanent residents might cause serious socio-economical problems. In this study, in a university scale, migration, citizenship and return tendencies of students of Syrian origin and economical impacts of these tendencies have been researched.

Keywords: Syria, migration, citizenship and return tendency, economical impact

1.GİRİŞ

Birleşmiş Milletler (BM) Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration-IOM), göç (migraton) kavramını " *süresi, bileşimi, nedenleri ne olursa olsun, mültecileri, yerinden edilmiş insanları, ekonomik göçmenleri, aile birleşmeleri ve diğer nedenlerle yer değiştiren insanları da kapsayan insan ya da insanlar grubunun ülke içi veya uluslararası sınır aşan nüfus hareketi*" şeklinde tanımlamaktadır. (IOM, 2019)

Sahip olduğumuz bilgiler tarihi süreçte insanların önce göçebe bir hayat yaşadığı, daha sonra yerleşik hayata geçildiği yönündedir. Bu bilgi de kavramsal olarak oldukça geniş kapsamlı olan göçün tarihinin de insanlık tarihi kadar eski olduğunu göstermektedir. Yerleşik hayata geçildikten sonra da insanların kuraklık, ekonomik ya da güvenlik gerekçesiyle bazen gönüllü göç ettikleri, bazen de zorunlu olarak göç ettirildiği bilinmektedir. Göç olgusu belli dönemlerde o kadar yaygınlaşmış ve yoğunlaşmıştır ki "Kavimler Göçü" olarak önemli bir olayı isimlendirmekte dahi kullanılmıştır.

İnsanlık tarihindeki önemli kırılma noktalarından biri olan Sanayi Devrimi sonrası kolonyalist dönemde uluslararası göçün yönü gelişmiş ülkelere doğru. 20. yüzyılda yaşanan iki dünya savaşı sonrası göçün yönü tersine dönmüş, savaşlardaki kayıplar nedeniyle işgücü açığı ile karşı karşıya kalan gelişmiş ülkeler önceleri göçü teşvik ederken 1980'lerden itibaren engellemeye başlamışlardır. Göçmenler tarafından kurulan ABD, göçmenleri engellemek için ülke sınırına duvar inşaatını gündemine almıştır.

Orta Asya'dan göç eden Türkler tarafından yurt edinilen Anadolu'da kurulan Türkiye Cumhuriyeti, gerek imparatorluk bakiyesi olma özelliği gerekse de göç güzergahı üzerinde yer alması dolayısıyla tarih boyu uluslararası nüfus hareketlerinde önemli bir hedef olmuştur. Bunun son örneğini Suriyeli göçmenler oluşturmaktadır.

Suriye'de 2011 yılında başlayan olaylar kısa sürede ülke geneline yayılmış, bu gelişme de milyonlarca insanın ülkeden ayrılması ile sonuçlanmıştır. İlk yıllarda binlerle ifade edilen, sonra milyonlara dönüşen Türkiye'ye yönelik Suriye kaynaklı nüfus hareketi tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu tartışmaların odak noktasını ise Suriyelilerin geri dönüp dönmeyeceği oluşturmaktadır.

Özellikle ekonomik verilerin olumsuz olduğu, istihdamın azaldığı, işsizliğin arttığı dönemlerde konu sıkça gündeme gelmektedir. Suriyelilerin Türkiye'de kalma süresi uzadıkça, oran olarak ömürleri içinde Suriye'ye ait kısım azalmakta, Türkiye'ye ait kısım ise artmaktadır. Hatta Türkiye'de doğup Suriye'de tek bir gün dahi geçirmemiş çocuklar bulunmaktadır.

2.HUKUKİ DURUM

Günlük dilde göçmen, mülteci, sığınmacı kavramları birbirlerinin yerine kullanılsa da hukuken çok farklı statüleri ifade etmektedirler. Literatürde farklı tanımlar bulunsa da BM Uluslararası Göç Örgütü'ne göre;

Göçmen (migrant): *Yasal statüsüne, gönüllü veya gönülsüz olmasına, hareketin sebeplerine ya da kalma süresine bağlı olmaksızın, ülke içi ya da ülkeler arası yer değiştiren kişidir.*

Mülteci (refugee): *Irkı, dini, tabiiyeti, üyesi olduğu sosyal grup ya da siyasi görüşü sebebiyle zulme uğrayacağı korkusundan dolayı ülkesinin dışında bulunan, ülkesine geri dönemeyecek durumda olan ya da aynı korkudan dolayı vatandaşı olduğu ülkenin korumasını istemeyen kişidir.*

Sığınmacı (asylum seeker): *Baskı ve zulümden dolayı kendi ülkesinin dışında bir ülkede koruma arayan, uluslararası hukuk ve bulunduğu ülke yasaları uyarınca iltica başvurusunun sonucunu bekleyen kişidir. Olumsuz bir karar durumunda, insani ya da benzer sebeplerden dolayı kalma izni verilmediği takdirde, ülkede bulunan tüm vatandaş olmayanlar gibi ülkeden çıkarılabilir. (IOM,2019)*

En geniş kapsamlısı olan göçmen kavramı herhangi bir hukuki statü ve dolayısıyla hak kazandırmamaktadır. Sığınmacı statüsü ise geri gönderilmemeyi garantilememektedir. Buna karşılık, mülteci statüsünün ulusal ve uluslararası hukuka göre kazandığı haklar ve koruma, vatandaş statüsüne oldukça yakındır.

BM tarafından 10 Aralık 1948 tarihinde kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinin 13. maddesi bir ülkeyi terk etmeyi ve ülkeye geri dönmeyi, 14. maddesi ise "*Herkes zulüm karşısında*

başka ülkelere sığınma (asylum) hakkına haizdir" hükmü ile de sığınmanın bir insan hakkı olduğunu kabul etmiştir. (BM,1948) Konuyla ilgili olarak uluslararası ilk düzenleme olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme 1951 yılında Cenevre'de imzalanmış, 1954 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye sözleşmeyi 1951 yılında imzalamış, 1961 yılında "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da cereyan eden hadiseler" şeklinde tarih ve coğrafi çekinceleri ile onaylamıştır. (Resmi Gazete, 1961)

Sözleşme, mülteci tanımını yaparken aynı zamanda mültecilerin haklarını ve devletlerin mülteci statüsünde olanlara karşı yükümlülüklerini de düzenlemiştir. Sözleşmenin 13-31. maddelerinde düzenlenen haklar, siyasi haklar dışında vatandaşlara sağlanan haklardan çok farklı değildir. 32 ve 33. maddelerde mülteci statüsü tanınanların; milli güvenlik, kamu düzeni ile ilgili sebepler dışında sınır dışı edilemeyeceklerini, hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olan ülkelere iade edilmeyeceklerini güvence altına almaktadır. 34. madde ise devletlerin mültecileri vatandaşlığa almayı kolaylaştırmasını hüküm altına almıştır. (BMMYK, 1951) New York'ta 1967 yılında imzalanan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Protokol ile Türkiye'nin zaman çekincesi ortadan kaldırılmış ancak coğrafi çekincesi devam etmiştir. (Resmi Gazete, 1968)

Bu coğrafi kısıt dolayısıyla Suriyelilere mülteci statüsü tanınmamış, 1994 yılından itibaren yürürlükte bulunan Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre işlem tesis edilmiştir. (Resmi Gazete, 1994) 2012 yılında ise Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge hükümlerine göre işlemler gerçekleştirilmiş ancak statüde herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir. (GİGM, 2019)

2014 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 62. maddesi ile "şartlı mülteci" statüsü ihdas edilmiş, bu yeni statü ile Cenevre Sözleşmesi'ndeki çekince kaynaklı sağlanamayan hakları tanımak mümkün hale gelmiştir. (Resmi Gazete, 2013) Yine 2014 yılında yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 7. maddesinde geçici koruma statüsünün uluslararası koruma statülerine hak kazandırmayacağı açıkça tanımlanmış, geçici 1. maddesi Suriye'den gelen göçmenlere geçici koruma statüsü tanımıştır. (Resmi Gazete, 2014)

2003 yılından beri yürürlükte olan 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun 2016 yılında 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış ve sığınmacıların çalışma izinleri ile ilgili kısıtlamalar hafifletilmiştir. 6458 sayılı (YUKK) yasanın 91. maddesi ile Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 29. maddesine istinaden 2016 yılında Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik yürürlüğe konmuştur. (Resmi Gazete, 2016) Yönetmelik, geçici koruma kapsamındaki çalışanların çalışma izinlerini düzenlemekte, çalışma izni için başvuru işyerinde çalışan geçici koruma sağlanan yabancı sayısının o işyerinde çalışmakta olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı çalışanların % 10'unu geçemeyeceğine dair bir istihdam kotası getirmektedir. Yönetmeliğin 5. maddesi geçici koruma sağlanan yabancıların, mevsimlik tarım ve hayvancılık işlerinde çalışma izni muafiyeti kapsamında olacağını da ifade etmektedir. 10. maddede ise asgari ücret şartı getirilmektedir. Bu yasal düzenlemelerle Suriyeli sığınmacıların tarım ve hayvancılık sektöründe çalışması yönünde ciddi bir engel kalmamıştır. Bu şekliyle hukuki yapı, tarım ve hayvancılık sektöründe çalışmak için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına tanınan haklara Suriyeli sığınmacıların da yaklaşık olarak sahip olduğunu göstermektedir.

3.DÜNYADA SURİYELİ SİĞINMACILAR

Ürdün yakınlarındaki Dera kentinde 15 Mart 2011 tarihinde başlayan olaylar kısa bir süre sonra şekil değiştirmiş ve Suriye'yi kimin kimle çatıştığının takibinin dahi yapılamadığı bir kaos ortamına sürüklemiştir. Olaya ABD, Rusya ve İran gibi yabancı ülkelerin karışmasıyla durum daha da içinden çıkılmaz bir hale gelmiş, sorun tam bir Arap saçına dönüşmüştür. Böyle bir çatışma ortamında hayatlarından endişe eden milyonlarca sivil çareyi ülkeden ayrılmakta bulmuş ve 21. yüzyılın sınır aşan en büyük kitlesel göç hareketi başlamıştır.

Yaşanan bu gelişmeler 2019 yılı verileri ile Suriye nüfusunun % 30'dan fazlasının ülkeyi terki ve başka ülkelere sığınmacı olması ile sonuçlanmıştır. (Tablo 1) Ülkeden ayrılan Suriyeliler dünyanın

bir çok ülkesine dağılmış ancak her zaman olduğu gibi göçte ilk hedef komşu ülkeler olmuştur. 2019 yılı verileri ile Suriyeli sığınmacıların % 99,4'üne Lübnan, Ürdün Mısır, Irak ve Türkiye ev sahipliği yapmaktadır.

Tablo 1. Komşu Ülkelerdeki Suriyeli Sığınmacılar (2019)

Ülke	Suriyeli Sığınmacı	Ülke Nüfusu	Ülke Nüfusuna Oran (%)	Suriyeli Sığınmacılar İçinde Pay (%)
Suriye	5.627.218	18.499.000	30,4	-
Lübnan	938.531	6.066.000	15,5	16,7
Ürdün	660.393	10.070.000	6,6	11,7
Mısır	132.473	101.169.000	0,1	2,4
Irak	253.371	40.412.000	0,6	4,5
Türkiye	3.606.737	82.962.000	4,3	64,1

Kaynak: BM Nüfus ve BMMYK verileri kullanılarak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. <https://population.un.org/> <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria> (Erişim tarihi: 25.03.2019)

Böylesine büyük bir nüfus hareketi Suriye'ye komşu ülkelerde ciddi sosyo-ekonomik sorunları da beraberinde getirmiştir. Sayısal ve oransal olarak Türkiye'den daha az Suriyeli göçmen yaşasa da bu kitlesel göç hareketi, ülke içi dinamiklerle dahi kaotik bir ülke olan Lübnan'da durumu daha da kötüleştirilmiş, demografik yapıyı değiştirme noktasında risk oluşturabilecek düzeye ulaşmıştır.

Suriyelilerin göç ederken ülke tercihinde ilk sırayı, coğrafi yakınlık, dil, kültür, tarih ve inanç ortaklığı bulunan Arap ülkeleri değil, Arapça konuşulan ülkelere kıyasla dil olarak anlaşmakta ve dolayısıyla da uyumda zorlanmaları beklenen Türkiye almıştır.

4.TÜRKİYE'DE SURIYELİ SİĞINMACILAR

Türkiye'de 2012 yılında makul düzeylerde olan Suriyeli sığınmacıların sayısı 2013 sonrası hızla artmıştır. (Tablo 2) Türkiye, Suriye'de güvenli bölge oluşturabilmek amacıyla 2016 yılında Fırat Kalkanı ve 2018 yılında Zeytin Dalı hareketlerini yapmış ve Suriye'nin kuzeyinde güvenliği sağlamış olmasına rağmen Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı sayısında önemli bir azalma gerçekleşmemiştir. Hatta ilk hareket sonrası sığınmacı sayısı artış göstermiş, 2018 yılında ülke nüfusunun % 4,4'üne ulaşmıştır.

Bu büyüklükteki bir nüfusa ev sahipliği yapmanın Türkiye'ye maliyeti, 2019 yılında resmi otoriteler tarafından 37 milyar ABD doları olarak açıklanmıştır. (TÜRKSAM, 2019) Türkiye'nin Suriye topraklarında güvenli bölge oluşturma yönündeki tüm çabalarına rağmen Suriyeli sığınmacıların geri dönmemiş olması Suriyelilerin Türkiye'de yerleşme ve hiç geri dönmeme ihtimallerini gündeme getirmiştir.

Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların nüfus piramidi incelendiğinde en büyük grubun üniversite eğitimi dönemini ifade eden 20-24 yaş aralığında olduğu görülmektedir. (Tablo 3) Bu grubu 0-4 ve 5-9 yaş aralıkları izlemektedir. Resmi yetkililerin açıklamalarına göre 2018 Kasım itibarıyla Türkiye'de 405.521 Suriyeli bebek dünyaya gelmiştir. (TÜRKSAM, 2019)

Tablo 2. Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar

Yıl	Suriyeli Nüfusu	Türkiye Nüfusu	Ülke Nüfusuna Oran (%)
2012	14.237	74.570.000	0,02
2013	224.655	75.787.000	0,3
2014	1.519.286	77.031.000	2,0
2015	2.503.549	78.271.000	3,2
2016	2.834.441	79.512.000	3,6
2017	3.426.786	80.745.000	4,2
2018	3.623.192	81.917.000	4,4
2019	3.606.737	82.962.000	4,3

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) ve BM Nüfus verileri kullanılarak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. <https://population.un.org/> http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 (Erişim tarihi: 17.05.2019)

Tablo 3. Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Nüfus Piramidi (2019)

Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
0-4	265.260	247.790	513.050
5-9	254.669	239.734	494.403
10-14	199.361	184.917	384.278
15-19	148.466	122.556	271.022
20-24	316.095	228.011	544.106
25-29	204.929	146.151	351.080
30-34	169.451	124.377	293.828
35-39	119.941	94.623	214.564
40-44	79.265	69.943	149.208
45-49	58.715	55.796	114.511
50-54	47.484	45.391	92.875
55-59	33.021	33.357	66.378
60-64	23.082	23.790	46.872
65+	33.387	37.175	70.562

Kaynak: GİGM verileri ile araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 (Erişim tarihi: 17.05.2019)

İktisat literatüründe 0-14 yaş grubu çocuk, 65 yaş üstü yaşlı, 15-64 yaş ise ekonomik olarak faal (çalışma çağı) nüfus kabul edilmektedir. Türkiye nüfusu ile karşılaştırıldığında, Suriyeli sığınmacı nüfusta yaşlı bağımlılık oranı % 3,3 ile oldukça düşük, buna karşılık çocuk bağımlılık oranı % 64,9 ile çok yüksek düzeydedir. (Tablo 4) Bu veriler Suriyelilerin Türkiye'de kalma süreci uzadığında önce ilköğretim, ardından ortaöğretim, daha sonra da yükseköğretim düzeyinde ciddi bir baskı oluşacağını göstermektedir.

TÜİK verilerine göre, Türkiye'de 2019 yılı Şubat ayında işgücü 32.084.000, istihdam 27.355.000 ve işsiz sayısı 4.730.000 kişi, işsizlik oranı genelde % 14,7, genç nüfusta (15-24) ise % 26,1 düzeyindedir. Aynı dönemde kayıt dışı çalışanların oranı ise % 33,5 olarak gerçekleşmiştir. (TÜİK,2019a) Bu verilere göre, Suriyeli sığınmacılardan çalışma çağındaki olanların nüfusu, Türkiye'deki çalışma çağındaki nüfusun % 3,5'i düzeyindedir. Suriyelilerin çalışma durumu ile ilgili güncel, sağlıklı ve güvenilir veri bulunmamaktadır.

GİGM verilerine göre, 16.05.2019 tarihi itibarıyla Suriyelilerin sadece % 3,5'i geçici barınma merkezlerinde (125.936 kişi), % 96,5'i ise (3.480.801 kişi) kamp dışında yaşamaktadır. (GİGM, 2019) Barınma merkezi dışında yaşayanlar Türkiye'nin tüm illerine dağılmış durumdadır. En büyük Suriyeli nüfus İstanbul'da yaşamakta olsa da İstanbul'da yaşayan Suriyelilerin il nüfusuna oranı Suriye'ye yakın illerle karşılaştırıldığında % 3,6 ile düşük bir düzeyde kalmaktadır. (Tablo 5)

Tablo 4. Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Bağımlılık Oranları

Yaş Grupları	Nüfus	Suriyeli Nüfus Bağımlılık Oranları	%	Türkiye Nüfusu Bağımlılık Oranları
0-14 Yaş Çocuk Nüfus	1.391.731	Çocuk bağımlılık oranı	64,9	34,5
15-64 Yaş Ekonomik Olarak Faal Nüfus	2.144.444	Yaşlı bağımlılık oranı	3,3	12,9
65 Yaş üstü Yaşlı Nüfus	70.562	Toplam bağımlılık oranı	68,2	47,4

Kaynak: GİGM ve TÜİK verileri kullanılarak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30708> (Erişim tarihi: 25.03.2019)

Tablo 5. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye Dağılımı (2019)

İl	Suriyeli Sığınmacı Nüfusu	İl Nüfusu	İl Nüfusuna Oran (%)
Kilis	114.797	142.541	80,5
Hatay	426.869	1.609.856	26,5
Şanlıurfa	441.792	2.035.809	21,7
Gaziantep	433.664	2.028.563	21,4
Mersin	201.189	1.814.468	11,1
Adana	237.280	2.220.125	10,7
Mardin	87.096	829.195	10,5
Osmaniye	48.572	534.415	9,1
Kahramanmaraş	87.201	1.144.851	7,6
Bursa	170.705	2.994.521	5,7
Kayseri	77.781	1.389.680	5,6

Konya	106.312	2.205.609	4,8
Adıyaman	24.560	624.513	3,9
Batman	22.397	599.103	3,7
Malatya	29.713	797.036	3,7
İstanbul	546.238	15.067.724	3,6
İzmir	142.995	4.320.519	3,3
Siirt	4.034	331.670	1,2

Kaynak: GİGM verileri ile araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. http://www.goc.gov.tr/icerik3/geccici-koruma_363_378_4713 (Erişim tarihi: 17.05.2019)

Suriyeli nüfusun hacmi, sınıra yakın illerde demografik yapıyı değiştirebilecek düzeylere ulaşmıştır. Suriyeli sığınmacıların yoğunluğunun arttığı illerde Suriyeli sığınmacılar ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasında yaşanan sorunların bazen kitlesel boyutlara ulaştığı basına yansımaktadır. Yine bu illerde yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları "Suriyeliler yüzünden fiyatların, kiralarn çok arttığı, çalışanların işlerini kaybettikleri" gibi yakınmaları hemen her ortamda dile getirmektedirler. Veriler ve yaşanan sorunlar birlikte değerlendirildiğinde, Suriyeli sığınmacılar için bilinçli bir iskan politikası olmadığını göstermektedir.

5.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın amacı doğrultusunda, 30 sorudan oluşan soru seti önce 20 kişilik gruba pilot olarak uygulanmış, olumlu sonuçlar alınınca anket formuna nihai şekli verilmiştir. Cevaplarda netlik sağlamak için "belki, kararsızım, olabilir" gibi muğlak ifadeler yer verilmemiştir. Katılımcılar basit tesadüfi örnekleme tekniği ile seçilerek saha çalışması 1-15 Mayıs 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6. Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Fakülte/ Yüksekokul	Toplam Kayıtlı Suriye Kökenli Lisans Öğrencisi	Ders Kaydı Yapmayan	Ders Kaydı Yapan	Ankete Katılım (Kişi,N)	Katılım Oranı (%)
BESYO	7	5	2	1	50
Eğitim	64	45	19	14	74
Fen-Edebiyat	15	14	1	0	0
Güzel Sanatlar	5	3	2	2	100
İİBF	92	61	31	26	84
İlahiyat	103	68	35	31	89
Mühendislik	94	26	68	44	65
Sağlık YO	96	43	53	28	53
Veteriner	16	8	8	3	38
Yabancı Diller YO	15	8	7	7	100
Ziraat	23	19	4	1	25
Toplam	530	300	230	157	68

Kaynak: Siirt Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Çalışmanın evrenini 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı bahar döneminde Siirt Üniversitesi'nde lisans düzeyinde eğitim veren fakülte ve yüksekokullara kayıtlı ve ders kaydı yapmış Suriye kökenli öğrenciler oluşturmaktadır. Siirt Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı verilerine göre, araştırmanın yapıldığı dönemde lisans programlarına kayıtlı 530 öğrenci bulunsada bunlardan 300'ü ilgili dönemde ders kaydı yapmadığı için aktif öğrencilik statüsü taşımamaktadır. (Tablo 6) Dolayısıyla aktif öğrenci statüsünde bulunan 230 kişi çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında evrenin % 68'ini ifade eden 157 kişiye ulaşılmıştır. Bu değer, il düzeyindeki Suriyeli nüfusun % 3,9'una ulaşıldığını da göstermektedir.

6.ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmaya katılanların doğum yılları 1990 ile 2000 arasında, dolayısıyla yaşları da 19-29 aralığında değişmektedir. (Tablo 7) Katılımcıların beyanlarından elde edilen verilerle, yaş ortalaması 22,6 olarak hesaplanmıştır. Bu bulgu da çalışmanın ağırlıklı olarak Suriyeli sığınmacı nüfus arasında en büyük paya sahip 20-24 yaş grubunda gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların Türkiye'ye göçü 2011 yılında başlamış, 2013 yılına kadar ivme kazanmış, sonrasında ise 2018 yılına kadar azalarak devam etmiştir. Elde edilen veriler, araştırma grubunun Türkiye'de ortalama bulunma süresinin 5,5 yıl olduğunu göstermektedir. Yaş ortalamasının 22,6 ve Türkiye'de bulunma süresinin 5,5 yıl olduğu birlikte değerlendirildiğinde, araştırma grubundaki Suriye kökenli öğrencilerin ömürlerinin yaklaşık dörtte birini (% 24) Türkiye'de geçirmiş oldukları ortaya çıkmaktadır.

Suriye'den ayrıldıklarında katılımcıların; % 35,7'si ortaokul mezunu, %10,8'i lise öğrencisi, % 34,4'ü lise mezunu, % 19,1'i ise üniversite öğrencisidir. Bu verilere göre katılımcıların % 46,5 gibi yüksek bir oranı, Türkiye'de sadece yüksek öğrenim düzeyinde değil, ortaöğretim düzeyinde de öğrenci olarak bulunmuşlardır.

Suriye'den kitlesel göç ilk başladığında büyük kitlelere hemen sınav yapmak mümkün olmadığından ilk dönemlerde sınavsız üniversite eğitime başlamak mümkün olmuştur. Ancak sonraki dönemlerde Suriye kökenli öğrencilerin de Yabancı Öğrenciler Sınavı'na (YÖS) girmesi gerekmiştir. Çalışmaya katılanların sadece % 22,9'u sınavsız, % 77,1'i ise YÖS sonrası üniversite eğitime başlamıştır.

Tablo 7. Araştırma Grubunun Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Cinsiyet	N	%	Ailenin Suriye'de Aylık Geliri (TL)	N	%	
Kadın	45	29	<1.000	26	16,6	
Erkek	112	71	1.001-2.000	39	24,8	
Toplam	157	100	2.001-3.000	37	23,6	
Medeni Hal	N	%	3.001-4.000	N	%	
Evli	11	7	>4.000	33	21,0	
Bekar	146	93	Toplam	157	100	
Toplam	157	100	Ailenin Türkiye'de Aylık Geliri (TL)	N	%	
Doğum Yılı	N	%	<1.000	50	31,8	
1990	4	2,5	1.001-2.000	58	36,9	
1991	5	3,2	2.001-3.000	34	21,7	
1992	2	1,3	3.001-4.000	11	7,0	
1993	5	3,2	>4.000	4	2,5	
1994	15	9,6	Toplam	157	100	
1995	18	11,5	Türkiye'de Gelir	N	%	
1996	25	15,9	Arttı	21	13,4	
1997	25	15,9	Değişmedi	48	30,6	
1998	27	17,2	Azaldı	88	56,1	
1999	20	12,7	Toplam	157	100	
2000	11	7,0	Ailenin Gelir Kaynağı	N	%	
Toplam	157	100	Suriye'den Transfer Edilen Gelir	22	14,0	
Göç Yılı	N	%	Türkiye'de Çalışma Geliri	101	64,4	
2011	6	3,8	TC Devleti'nin Sağladığı Gelir	12	7,6	
2012	30	19,1	Yurtdışında Yaşayan Akrabalar	22	14,0	
2013	50	31,8	Toplam	157	100	
2014	34	21,7	Suriye'de Eğitim Durumu	N	%	
2015	25	15,9	Ortaokul Mezunu	56	35,7	
2016	10	6,4	Lise Öğrencisi	17	10,8	
2017	1	0,6	Lise Mezunu	54	34,4	
2018	1	0,6	Üniversite Öğrencisi	30	19,1	
Toplam	157	100	Toplam	157	100	
Türkçe Öğrenme	Özel Kurs	TÖMER	Toplum İçinde	Dinleme ve Konuşma	Diğer	Toplam
N	8	127		22	0	157
%	5,1	80,9		14,0	0	100
Türkiye'de Üniversite Eğitime Başlamak İçin Sınav					N	%
	Evet				121	77,1
	Hayır				36	22,9
Toplam					157	100

Kaynak: Araştırmacılar tarafından çalışma kapsamında elde edilen verilerle hazırlanmıştır

Araştırma grubundaki Suriye kökenli öğrenciler için Türkçe öğrenmenin ana kaynağı % 80,9 ile TÖMER olmuştur. Bunun dışında, % 14'ü toplum içinde dinleyip konuşarak, sadece % 5,1'i özel kurslar yardımıyla Türkçe öğrendiğini ifade etmiştir. Bu veriler de uyum sorunlarının en başında yer

alan dil yetkinliğinin esas olarak Türkiye Cumhuriyeti tarafından kurumsal düzeyde sağlandığını göstermektedir.

Elde edilen verilerden, ailelerin aylık gelirlerinin Suriye'ye kıyasla Türkiye'de düştüğü görülmektedir. Suriye'de aylık geliri 4.000 TL'nin üzerinde olanların oranı % 21 iken bu oran Türkiye'de % 2,5'e gerilemiştir. Aylık 1.000 TL'den daha az gelir elde edenlerin oranı Suriye'de % 16,6 iken Türkiye'de yaklaşık iki katına çıkarak % 31,8'e ulaşmıştır. Her iki ülkedeki gelir düzeyleri ile ilgili verilen cevaplar karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, sadece % 13,4'ünün gelirinin arttığı, % 30,6'sının değişmediği, % 56,1'nin ise azaldığı tespit edilmiştir. Gelirinin arttığını beyan edenlerin önemli bir kısmının Suriye'deki geliri 1.000 TL'nin altındadır. Bu veriler de Suriye'den Türkiye'ye olan göçün ekonomik olmadığını göstermektedir. Nitekim bu konudaki açık soruya verilen cevaplar da bu tespiti doğrulamaktadır.

Gelir kaynakları incelendiğinde, en büyük gelir kaynağının % 64,4 ile Türkiye'de çalışma olduğu görülmektedir. Bu da katılımcıların veya aile bireylerinin halihazırda emek piyasasında yer almakta olduğu anlamına gelmektedir. Bu veriyi, Suriyelilerin Türkiye'de tüketici olmaktan üretici olmaya geçtiği şeklinde değerlendirmek de mümkündür. Zira gelir kaynağı olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni görenlerin oranı % 7,6 gibi oldukça düşük düzeydedir.

Suriye'den ülke dışına göçün temel sebebinin ülkede yaşanan çatışma ortamı olduğundan kuşku yoktur. Suriye'de yaşanan güvensizlik insanları kendi ülkelerinden dışarıya itmiştir. Ülkeden ayrılan Suriyeliler için Ürdün, Lübnan, Irak, Mısır gibi dili, kültürü, tarihi, inanç sistemi ortak, uyumun daha kolay olduğu alternatif ülkeler olmasına rağmen % 64'ten fazlası Türkiye'ye gelmiştir.

Kuş uçuşu, Şam-Amman mesafesi 175 km, Şam-Beyrut mesafesi 86 km iken Şam-Hatay mesafesi 301 km. ile oldukça uzak kalmaktadır. (Distance Calculator, 2019) Bu veriler de Arapça konuşulan daha yakın alternatif ülkeler bulunmasına rağmen Şam, Humus, Hama, Deyrizor gibi şehirlerden Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılar için Türkiye'nin hedef olmasında coğrafi yakınlığın açıklayıcı olmadığını göstermektedir.

Tablo 8. Ülke ve Şehir Tercihi

Göçte Türkiye'yi Tercih Etme Sebebi	N	%	Şehri Seçme Sebebi	N	%
Güvenlik	104	66,2	Akrabaların/Tanıdıkların şehirde yaşaması	57	36,3
Eğitim,sağlık hizmetleri	53	33,8	Eğitim, sağlık hizmetleri açısından uygun olması	54	34,4
Ekonomik	0	0,0	Yaşam maliyetlerinin düşük olması	15	9,6
Başka yerin olmaması	0	0,0	Gidecek başka yerin olmaması	31	19,7
Toplam	157	100	Toplam	157	100

Kaynak: Araştırmacılar tarafından çalışma kapsamında elde edilen verilerle hazırlanmıştır

Çalışmaya katılanların % 66,2'si için göç hareketinde hedefin Türkiye olmasının sebebi çatışma ortamından uzaklaşmak isteyen insanlara sağladığı güvenlik ortamıdır. (Tablo 8) Güvensizlik insanları Suriye'den dışarı iterken Türkiye'nin sağladığı güvenlik ortamı da çekmiştir. Lübnan, Irak, Ürdün ve Mısır'da ülke içi istikrarda yaşanan sorunlar, dil ve kültür ortaklığına rağmen, bu ülkelerin Türkiye karşısında bir çekim merkezi olmasına engel olmuştur. Suriyelilerin büyük bir kısmı için diğer komşu ülkelerdeki istikrarsızlık karşısında Türkiye'nin güvenli bir liman olma özelliği nedeniyle tercih edilmesi Suriyelilerin tercihlerinde kendileri açısından rasyonel davrandıklarını göstermektedir.

Türkiye'nin göçte hedef olmasında ikinci önemli etken ise % 33,8 gibi yüksek bir oranla Türkiye'nin sağladığı eğitim ve sağlık hizmetleridir. Özellikle sadece günü değil, geleceği de kurtarmak için göç tercihinde önemli bir karar parametresi sağlık ve eğitim hizmetlerine ulaşabilir olmaktır. Araştırma grubundan elde edilen veri, Suriyelilerin bu noktada da kendileri açısından rasyonel tercihlerde bulduklarını göstermektedir.

Elde edilen verilerden, şehir seçiminde en önemli faktörün % 36,3 ile tanıdıkların şehirde varlığının olduğu anlaşılmaktadır. Dikkat çeken bir husus ise gerek ülke gerekse de şehir seçiminde eğitim ve sağlık hizmetlerinin birbirine çok yakın değerler almasıdır. Bu da katılımcıların bu konudaki seçimlerinin tutarlı olduğunu ifade etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Suriyelilere yaklaşım olarak ensar-muhacir örneğini önermiş, Devlet politikası da buna göre şekillenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrencilerin de öğretim üyelerinin de Suriyeli öğrencilere yardımcı olma oranı % 81,5'ten aşağı düşmemiştir. (Tablo 9) Öğretim üyeleri açısından bu oran daha da yüksektir. Bu veriler Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğrenci ve öğretim üyelerinin ev sahibi olarak üzerine düşeni yaptıklarını göstermektedir.

Tablo 9. Suriyelilere Göre Türklerin Yaklaşımı

TC Vatandaşı Öğrenciler	N	%	Öğretim Üyeleri	N	%
Yardımcı olmadılar, soğuk davrandılar	29	18,5	Yardımcı olmadılar, soğuk davrandılar	16	10,2
Yardımcı oldular, sıcak davrandılar	128	81,5	Yardımcı oldular, sıcak davrandılar	141	89,8
Toplam	157	100	Toplam	157	100
TC Devletinin size sağladığı gelir, barınma, eğitim, sağlık gibi imkanları yeterli buluyor musunuz?				N	%
Evet				114	72,6
Hayır				43	27,4
Toplam				157	100

Kaynak: Araştırmacılar tarafından çalışma kapsamında elde edilen verilerle hazırlanmıştır

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sağladığı imkanları yeterli bulunduğunu ifade edenlerin oranının % 72,6 olması ev sahibi devlet ve vatandaşlarının yaptıklarının Suriye kökenli öğrenciler tarafından büyük ölçüde kabul gördüğünü göstermektedir. Tablo bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ensar-muhacir örneğinin havada kalmadığı, Devlet, öğrenci ve öğretim üyesi düzeyinde büyük ölçüde gerçekleştiği söylenebilir.

7.SURİYELİ SİĞINMACILAR GÖNÜLLÜ OLARAK KENDİ ÜLKELERİNE DÖNER YA DA BAŞKA ÜLKELERE GÖÇ EDER Mİ?

Ülkede çatışmaların devam ediyor olması kısmen açıklasa dahi, seyahat konusunda oldukça aktif olunabilen bir dönemi ifade eden 22,6 yaş ortalaması ve Türkiye'de bulunma süresi ortalama olarak 5,5 yıl olan insanların % 57,3 gibi oldukça yüksek bir oranının bu sürede Suriye'ye hiç gitmemiş olması dikkat çekmektedir. (Tablo 10)

Suriye'ye gidiş sebepleri arasında % 67,2 ile akraba ziyareti ilk sırayı almaktadır. Gerek insan psikolojisi gerekse de toplum psikolojisinde önemli günler olarak kabul edilen düğün, cenaze ve bayram sebebiyle gerçekleştirilen ziyaretlerin % 25,4 gibi çok düşük düzeyde gerçekleşmesi katılımcıların psikolojik ve sosyolojik olarak Suriye'den koptukları, geri dönüş için pek de hevesli olmadıklarının işaretini vermektedir.

Resmi yetkililer tarafından 2018 yılında Suriye'ye Ramazan Bayramı için gidenlerin sayısı 153.258 kişi olarak açıklanmıştır. (Anadolu Ajansı, 2018) Bu veri, Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin sadece % 4,3'ünün Ramazan Bayramı için ülkelerine gittiğini ortaya koymaktadır. Bayram dönemlerinde binlerce Suriyelinin sınır kapılarında yoğunluk yarattığı gözlemlense de Türkiye'de yaşayan Suriyeli nüfusun büyüklüğü göz önüne alındığında bu sayı oldukça düşük bir oranı ifade etmektedir.

Suriye'de yaşanan sorun çözülsün dahi geri dönmeyi düşünmeyenlerin % 38,2 gibi yüksek bir orana ulaşması Suriye ile psikolojik bağların önemli ölçüde koptuğunun göstergesidir. (Tablo 11) Geri dönmeyi düşünenlerin aile bireylerinin bu geri dönüşe katılmayacak olması da hesaba katıldığında geri dönmeyi düşünmeyenlerin oranı % 40'ı aşmaktadır.

Tablo 10. Suriye'ye Ziyaret

Suriye'ye Ziyaret Sayısı	N	%	Suriye Ziyaretlerinin Sebebi	N	%
0	90	57,3	Akraba Ziyareti	45	67,2
1	26	16,6	Düğün, Cenaze, Bayram	17	25,4
2	21	13,4	Turistik	2	3,0
3	12	7,6	Diğer	3	4,5
>4	8	5,1	Gidenler Toplamı	67	100
Toplam	157	100	Gidenler/Toplam Katılımcı	67/157	42,7

Kaynak: Araştırmacılar tarafından çalışma kapsamında elde edilen verilerle hazırlanmıştır

Tablo 11. Suriye'ye Geri Dönüş

Suriye'de Yaşanan Sorun Çözüldüğünde Geri Dönmeyi Düşünür müsünüz?	N	%	Suriye'ye Dönerseniz Aile Bireyleriniz De Size Katılır mı?	N	%
Evet	97	61,8	Evet	86	88,7
Hayır	60	38,2	Hayır	11	11,3
Toplam	157	100	Toplam	97	100
Suriye'ye Geri Dönerseniz Hangi Şehirde	Yerleşmeyi Düşünürsünüz?		N	%	
Hama (Doğum yeri de Hama)			9	9,3	
Halep (Doğum yeri de Halep)			31	32,0	
İdlib (Doğum yeri de İdlib)			16	16,5	
Kamışlı (Doğum yeri de Kamışlı)			3	3,1	
Rakka (Doğum yeri de Rakka)			1	0,9	
Lazkiye (Doğum yeri de Lazkiye)			9	9,3	
Haseke (Doğum yeri de Haseke)			5	5,2	
Şam (Doğum yeri de Şam olan 7, farklı şehir olan 5)			12	12,4	
Humus (Doğum yeri de Humus)			8	8,2	
Deyrezzor (Doğum yeri de Deyrezzor)			3	3,1	
Toplam			97	100	

Kaynak: Araştırmacılar tarafından çalışma kapsamında elde edilen verilerle hazırlanmıştır

Sorun çözüldüğünde Suriye'ye geri dönmeyi düşünenlerin yerleşmek istedikleri şehirler doğum yerleri ile karşılaştırılmış ve % 94,8 oranında aynı olduğu tespit edilmiştir. Sadece % 5,2'si doğum yerinden başka bir şehir düşünmektedir. Tercih edilen bu şehirlerde çatışmalar devam etmektedir. Çatışma ortamı ve veriler birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyinde güvenli alanlar oluşturmuş olmasına rağmen, kimsenin gönüllü olarak geri dönmek istemediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Ayrıldıkları ülke ile psikolojik ve sosyolojik bağları zayıflayan insanların yaşadığı ülke ile bağlarını güçlendirmesi beklenir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı ile ilgili verilen cevaplar bu durumu göstermektedir. (Tablo 12) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına ilgi göstermediğini ifade edenlerin oranı (% 14,6) oldukça düşük bir düzeyde kalmıştır. Araştırma grubundan elde edilen veriler, her dört kişiden birinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı sürecinin tamamlandığını, % 40,8 gibi yüksek bir oran için ise devam ettiğini ortaya koymaktadır. Vatandaşlık için başvuru yapan ve reddedilenlerin oranı ise % 2,5 gibi çok düşük düzeydedir. Bu da süreci devam edenler için vatandaşlık elde etme olasılığının oldukça yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 12. Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı

Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı İçin;	N	%
Başvurmadım, vatandaşlık süreci başlamadı	23	14,6
Başvurdum ancak vatandaşlık işlemleri süreci başlamadı	26	16,6
Başvurdum ancak vatandaşlık başvurum reddedildi	4	2,5
Başvurmadım ancak vatandaşlık süreci TC Devleti tarafından başlatıldı, süreç devam ediyor	64	40,8
Başvurmadım ancak vatandaşlık süreci TC Devleti tarafından başlatıldı ve vatandaş oldum	40	25,5
Toplam	157	100

Kaynak: Araştırmacılar tarafından çalışma kapsamında elde edilen verilerle hazırlanmıştır

Suriye'deki sorun çözüldüğünde geri dönmeyi düşünenler üzerinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının etkisi de incelenmiştir. (Tablo 13) Bu grupta Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı elde ettiğinde çalışmak ya da iş kurmak için Suriye'ye geri dönmek istemeyenlerin oranının % 41,2 olması, vatandaşlığın Suriye'ye geri dönüşü önemli ölçüde azaltacağı sonucunu vermektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına kabul edildiğinde çalışmak ya da iş kurmak için Suriye'ye geri dönerim diyenlerin oranı araştırma grubunun tümünde % 36,3 gibi oldukça düşük bir düzeyde kalmaktadır. Bu da araştırma grubu için, üç kişiden ikisinin Türkiye'de kalma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Tablo 13. Vatandaşlık-Göç İlişkisi

TC vatandaşlığına kabul ederseniz çalışmak ya da iş kurmak için Suriye'ye geri döner misiniz?	N	%
Evet	57	58,8
Hayır	40	41,2
Toplam	97	100

TC vatandaşlığına kabul edilirsenez çalışmak ya da iş kurmak için Avrupa ülkelerine göç etmeyi düşünür müsünüz?	N	%
Evet	37	23,6
Hayır	120	76,4
Toplam	157	100
TC vatandaşlığına kabul edilmezseniz çalışmak ya da iş kurmak için Avrupa ülkelerine göç etmeyi düşünür müsünüz?	N	%
Evet	36	22,9
Hayır	121	77,1
Toplam	157	100
TC vatandaşlığına kabul edilirsenez çalışmak ya da iş kurmak için Arapça konuşulan ülkelere göç etmeyi düşünür müsünüz?	N	%
Evet	73	46,5
Hayır	84	53,5
Toplam	157	100
TC vatandaşlığına kabul edilmezseniz çalışmak ya da iş kurmak için Arapça konuşulan ülkelere göç etmeyi düşünür müsünüz?	N	%
Evet	54	34,4
Hayır	103	65,6
Toplam	157	100

Kaynak: Araştırmacılar tarafından çalışma kapsamında elde edilen verilerle hazırlanmıştır

Gelişmiş ülkeler de Arap ülkeleri de Suriyeli göçü konusunda oldukça hassas davranmakta, Suriye pasaportu ile bu ülkelere gitmek mümkün olmamaktadır. Bu yüzden hem görsel hem de yazılı basında hemen her gün kaçak yollarla Avrupa ülkelerine giderken yakalanan ya da hayatını kaybeden göçmenler haber olmaktadır. Ancak konuyla ilgili haberler ne kadar sık gündeme gelirse gelsin, Türkiye'de yaşayan Suriyeli nüfusun hacmi göz önüne alındığında yüksek bir oran olmadığı sonucuna ulaşılır.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı sonrası kazanılacak pasaport ile Avrupa ülkelerine de Arap ülkelerine de seyahat etmek daha kolay hale gelecektir. Ancak çalışma grubundan elde edilen veriler, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı ve dolayısıyla pasaportu olsa da Avrupa ülkeleri tercihinin % 23,6 gibi oldukça düşük bir düzeyde olduğunu göstermektedir. Vatandaş olmama durumunda bu oran % 22,9'da kalmaktadır. Vatandaşlığın Avrupa ülkeleri tercihi üzerinde belirgin bir etkisi gözlenmemektedir.

Vatandaşlık olmadan % 34,4 olan Arapça konuşulan ülkelere göç tercihi, vatandaşlık olması durumunda % 46,5'e çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti pasaportu Arap ülkelerinin Suriyelilere getirdiği kısıtlamaları aşmakta oldukça faydalı olacaktır. Bu durumun bilincinde olan katılımcılar için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının, Arapça konuşulan ülkelere göç tercihini önemli ölçüde arttırdığı görülmektedir.

Arapça konuşulan ve göç düşünülen ülkeler arasında % 41,5 ile Katar ilk sırayı almaktadır. (Tablo 14) Bu ülkeyi yüksek kişi başı milli gelire sahip Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan ve Kuveyt izlemektedir. Arapça konuşulan ancak kişi başı milli geliri düşük ülkelerin akla dahi getirilmediği dikkat çekmektedir.

Tablo 14. Arapça Konuşulan Ülke Tercihi

Arapça konuşulan hangi ülkeye göç etmeyi düşünürsünüz?	N	%
Katar	44	41,5
Birleşik Arap Emirlikleri	28	26,4
Suudi Arabistan	17	16,0
Kuveyt	7	6,6
Ürdün	3	2,8
Fas	3	2,8
Lübnan	2	1,9
Irak	1	0,9
Mısır	1	0,9
Toplam	106	100

Kaynak: Araştırmacılar tarafından çalışma kapsamında elde edilen verilerle hazırlanmıştır

İnsanların güvenlik ihtiyacı karşılandıktan sonra zenginlik ve refah arayışı başlamaktadır. Avrupa ülkelerine kaçak yollarla gitmeye çalışma eyleminin benzerleri Arap ülkeleri sınırlarında gözlenmemektedir. Arapça konuşulan ülkeler tercihinde coğrafi yakınlık, dil, inanç, kültür ortaklığının değil de ekonomik faktörlerin hakim olduğu söylenebilir. Vatandaş olsa da olmasa da Arapça konuşulan ülkelere göç etmeyi düşünmeyenlerin oranı % 50'nin altına düşmemektedir. Bu da Türkiye'de kalma eğiliminin çok güçlü olduğunu göstermektedir.

8.SONUÇ

Suriye'de yaşanan sorun karşısında Türkiye'nin izlediği açık kapı politikası, ülke topraklarında yaşayan resmi nüfus ile fiili nüfus arasında ciddi bir fark ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu nüfus artışı da kaynaklar üzerinde ciddi baskı oluşturmaktadır. Gelişmiş ülkelerin Suriyeli sığınmacılara mali desteğini beklemek gerçekçi olmadığı gibi bu ülkeleri yardım için zorlayacak herhangi bir mekanizma da bulunmamaktadır. Suriyeli sığınmacılar konusunda uluslararası camianın duyarsız kalması, faturanın büyük kısmının Türkiye tarafından ödenmesi ile sonuçlanmaktadır. Türkiye kendi vatandaşlarının refahı için kullanabileceği kaynakları Suriyeli sığınmacılara ayırmak durumunda kalmaktadır. Bu durumun Türkiye tarafından sürdürülemez olduğu açıktır. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de kalma süresi uzadıkça fatura daha da kabarcaktır. Bu durumda Türkiye'nin bu maliyete sonsuza kadar katlanması beklenemez.

Türkiye ekonomisinde son yıllarda yaşanan düşük büyüme hızı dolayısıyla ABD doları cinsinden azalmakta olan kişi başı milli gelir, Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi durumunda daha da düşecektir. Bu da Türkiye için orta gelir tuzağından kurtulmayı güçleştirecektir. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesinin ekonominin bütünü açısından olumsuz sonuçlar doğuracağı açıktır.

Suriyeli sığınmacı nüfusta çocuk bağımlılık oranının yüksek olması, Türkiye'de kalma süresi uzadıkça, ilk aşamada sağlık ve eğitim sistemi üzerinde, bir süre sonra ise -bu gruptaki nüfus ekonomik olarak faal nüfus grubuna geçeceğinden- işgücü piyasasında ciddi istihdam baskısı oluşacağını göstermektedir. Bu gelişme de formel sektörde çalışması vatandaşlara göre daha zor olan sığınmacıları kayıt dışı istihdama yönlenecektir. Bu da Türkiye'de halihazırda yüksek olan kayıt dışı istihdamın daha da artacağı anlamına gelmektedir.

Çalışmanın gerçekleştirildiği Suriye kökenli öğrencilerin kayıtlı olduğu fakülte ve yüksek okullardan mezun olanlarda işsizlik oranı oldukça yüksektir. Suriyeli sığınmacılara formel sektörde çalışma izni ya da vatandaşlık verilmesi ve dolayısıyla Suriyeli sığınmacı istihdamının artması ise Türkiye'de hem genel hem de genç işsizliğin daha da yükselmesine neden olacaktır.

Çalışma grubu Türkiye'deki tüm Suriyelileri temsil etmediğinden, çalışmada elde edilen verileri Suriyeli sığınmacıların tümüne genellemek mümkün değildir. Ancak araştırma grubunda elde edilen bulgular, Suriyeli sığınmacıların sorun çözülsede dahi gönüllü olarak Suriye'ye geri dönme eğilimlerinin yüksek olmadığını ortaya koymaktadır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının elde edilmesi bu eğilimi daha da düşürmektedir.

Sadece ülkelere değil, Avrupa ülkelerine gitme eğilimleri de yüksek değildir. Yasal olarak gitmeleri oldukça zor olduğundan yasa dışı yollardan Avrupa ülkelere ulaşılar dahi Geri Kabul Anlaşması dolayısıyla Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı sayısını ciddi oranda azaltmak mümkün olmayacaktır. Vatandaşlık sonrası Arapça konuşulan ülkelere gitme eğilimi yüksek olsa da bu gelişmenin o ülkeler tarafından Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için vize ile kısıtlanabiliyor olması pratikte bu çözümün de mümkün olmadığını ifade etmektedir. Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık vermek ya da vatandaşlık vermeden geçici koruma altında belirsiz bir zamana kadar Türkiye'de iskan etmek dışında tek bir alternatif kalmaktadır: Suriyeli sığınmacıları Suriye topraklarındaki geniş ve güvenli bölgede iskan etmek. Türkiye'de tarım ve hayvancılık sektörlerinde yasal, diğer sektörlerde yasal ya da kayıt dışı olarak çalışan Suriyeli sığınmacıların bu iktisadi faaliyetlerini Suriye'nin kuzeyindeki güvenli bölgede gerçekleştirebilmelerinde herhangi bir engel bulunmamaktadır.

Türkiye'nin yükünü paylaşmak için gelişmiş ülkelerin ya da Arap ülkelerinin Suriyelileri herhangi bir statüde kabul etmesi gerçekçi bir beklenti değildir. Suriyeli sığınmacıların tercihlerinde son derece rasyonel davrandıkları görülmektedir. Türkiye'nin de konuya duygusal değil, rasyonel yaklaşması

gerekir. Sonuçları ne olursa olsun, Türkiye'nin tarihi gelenekleri, kültürü ve hukuku kendisine sığınanı iade etmeyi mümkün kılmamaktadır. Suriyeli sığınmacıları, sorun çözülmeden, insanların hayatlarını güvence altına almadan Suriye'de çatışmaların devam ettiği bölgelere geri göndermek insani değerlerle bağdaşmaz. Ancak Suriye'nin kuzeyinde Türkiye tarafından oluşturulan güvenli bölgede iskan uygulanabilir. Bu uygulama güvenli bölgedeki ekonomik faaliyetleri canlandırarak Türkiye ekonomisi üzerindeki olumsuzlukları azaltabilir. Bu şekilde hem sığınmacıların hukuku hem de Türkiye'nin hukuku ve ekonomisi korunmuş olur. Hem Türkiye hem de Suriyeli sığınmacılar açısından rasyonel ve optimal çözüm bu şekilde bulunabilir.

KAYNAKÇA

- AA, Anadolu Ajansı (2018) <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/ramazan-bayrami-icin-giden-50-bin-suriyeli-turkiyeye-donmedi/1246722> (Erişim tarihi: 25.03.2019)
- BM, Birleşmiş Milletler (1948) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi https://www.un.org/en/udhrbook/pdf/udhr_booklet_en_web.pdf (Erişim tarihi: 25.03.2019)
- BM, Birleşmiş Milletler (2019) <https://population.un.org/> (Erişim tarihi: 17.05.2019)
- BMMYK, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (1951) <https://www.unhcr.org/protection/travaux/4ca34be29/refugee-convention-1951-travaux-preparatoires-analysed-commentary-dr-paul.html> (Erişim tarihi: 25.03.2019)
- BMMYK, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (2019) <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria> (Erişim tarihi: 17.05.2019)
- Distance Calculator (2019) <https://www.distancecalculator.net/> (Erişim tarihi: 25.03.2019)
- GİGM, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019) http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 (Erişim tarihi: 17.05.2019)
- GİGM, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019) Türkiye'de Geçici Koruma http://www.goc.gov.tr/icerik3/turkiye%E2%80%99de-gecici-koruma_409_558_1097 (Erişim tarihi: 17.05.2019)
- IOM, International Organization for Migration (2019) Key Migration Terms <https://www.iom.int/key-migration-terms> (Erişim tarihi: 25.03.2019)
- Resmi Gazete (1961) Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10898.pdf> (Erişim tarihi: 25.03.2019)
- Resmi Gazete (1968) Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Protokol <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12968.pdf> (Erişim tarihi: 25.03.2019)
- Resmi Gazete (1994) Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22127.pdf> (Erişim tarihi: 25.03.2019)
- Resmi Gazete (2013) Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm> (Erişim tarihi: 25.03.2019)
- Resmi Gazete (2014) Geçici Koruma Yönetmeliği <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf> (Erişim tarihi: 25.03.2019)
- Resmi Gazete (2016) Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/01/20160115-23.pdf> (Erişim tarihi: 25.03.2019)
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, (2019a) Haber Bülteni <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30690> (Erişim tarihi: 25.03.2019)
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu (2019b) Haber Bülteni <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30708> (Erişim tarihi: 25.03.2019)
- TÜRKSAM, Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (2019), Göç Bülteni, <http://turksam.org/994028-2> (Erişim tarihi: 25.03.2019)